

آشنایی با مقاله نویسی
ارائه دهنده
سحر ملکی
حسین فقیهی

دانشکده پرستاری ایلام

مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش در مقاله ها

مقدمه ۱

هر پژوهش متکی به پژوهشها و آثار پیش از خود است . مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش یکی از مراحل مقدماتی و در عین حال مهم در انجام یک پژوهش علمی است که نیاز به مهارت خاص دارد. در این اسلایدها، ضمن برشمردن اهمیت و هدف مرور نوشتارها، رهنمودهای لازم برای نگارش آن ارائه شده است .

مقدمه - ادامه

مرور و بررسی نوشتارها یکی از مقدمات اساسی و یکی از نخستین مراحل حلّی است که برای انجام بسیاری از پژوهشها، از جمله پایان نامه ها، طرح های تحقیقاتی و مقاله های پژوهشی ضرورت دارد. هدف این مقاله، ارائه رهنمودهایی برای فهم جنبه های مختلف مرور نوشتارها و چگونگی تهیه و نگارش اصولی آن برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اعضای هیات علمی دانشگاهها در حوزه علوم انسانی_ اجتماعی است.

اهداف و اهمیت نگارش مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش

هدف کلی از تهیه و نگارش مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش آن است که :

مشخص شود چه کارهایی در زمینه مورد نظر پژوهشگر به انجام رسیده و منتشر شده است و چه نکته هایی به تحقیق بیشتر نیاز دارد .

بیان اهداف مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش از دیدگاه‌های مختلف: (الف) از دیدگاه آری ، جاکوبز ، رضویه

۱. مشخص کردن محدوده تحقیق

۲. برقراری ارتباط سؤال‌های تحقیق با تحقیقات قبلی

۳. محدود کردن سؤال‌ها و مشخص ساختن مفاهیم عمده در تحقیق

۴. روشن ساختن نکات و نتایج متضاد در تحقیقات گذشته در یک حوزه تخصصی

۵. شناسایی روش‌های کارآمد و نیز نامناسب تحقیق

۶. جلوگیری از دوباره کاری و تکرار تحقیقات گذشته

۷. توانا ساختن پژوهشگر در تفسیر اهمیت نتایج بدست آمده از تحقیق خود

بیان اهداف مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش از دیدگاه‌های مختلف : (ب) از دیدگاه سرمد ، بازرگان ، حجازی

۱. تعریف و تحدید مسئله

۲. قرار دادن یافته های تحقیق در چارچوب تحقیقات قبلی

۳. اجتناب از دوباره کاری

۴. انتخاب روشها و ابزار اندازه گیری

بیان اهداف مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش از دیدگاه‌های مختلف :
(ج) از دیدگاه راهنمای نگارش دانشگاه مینه سوتا

۱. آشنا ساختن خواننده نسبت به متون موجود
۲. شناساندن نویسندگان و پژوهشگران معتبر
۳. شناسایی نظریه‌ها ، فرضیه‌ها و مباحث عمده در
زمینه موضوع مورد پژوهش

بیان اهداف مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش از دیدگاههای مختلف : (د) از دیدگاه خود پژوهشگر

۱. می تواند ادعا کند که کار وی براساس پژوهشهای پیشین بنا نهاده شده است و از پایه های نظری کافی برخوردار می باشد .
۲. زمینه های خالی تحقیق را (که تاکنون توسط دیگران مورد بررسی و پژوهش قرار نگرفته است) مشخص سازد تا خود بتواند موضوعی برای پژوهش بیابد .
۳. کیفیت این بخش به عنوان یکی از شاخص های داوری اینگونه آثار قلمداد می شود و توجه زیادی را به خود جلب می کند .

نکته

مرور نوشتار و پیشینه پژوهش تنها سیاهه ای از منابع و مقاله های دیگر نیست ، بلکه بیان این مفهوم است که :

دانش موجود و اندیشه های مطرح در یک موضوع خاص تا کجا پیش رفته است .

چارچوب و مراحل انجام مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش

دیدگاه کریشنار کومار : نوشتن پیشینه پژوهش در دو مرحله باید انجام شود :

مرحله اول : مرور کلی بر مطالعات گذشته به منظور آشنایی با اظهارنظرها ، تجربه ها و نظریه های پیشگامان

مرحله دوم : مرور عمیق برای کسب دانش دقیق درباره نتایج پژوهشها ، شیوه های گردآوری داده ها ، فنون و ابزار تحلیل و تفسیر داده ها

چارچوب کلی شامل چهار مرحله است

- ۱ - سازماندهی اطلاعات گردآوری شده بر اساس مقاصد ، فرضیه ها و سؤال های تحقیق
- ۲- ارائه نتایج به صورت فشرده
- ۳- شناسایی نکات متضاد در پژوهش های دیگر
- ۴- ارائه سؤال هایی برای تحقیقات بیشتر

نکات مهمی که رعایت آنها منتهی به نتایج مطلوب در تهیه و نگارش مرور پیشینه پژوهش خواهد شد عبارتند از

- الف (تعیین نوع مرور نوشتارها
- ب (شناسایی منابعی که باید مرور شود
- ج (چگونگی مطالعه و مرور نوشتارها
- د (یادداشت برداری از مطالب مرور شده
- ه (ساختار مرور نوشتارها
- و (سبک نگارش مرور نوشتارها

الف (تعیین نوع مرور نوشتارها

مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش ممکن است به یکی از سه شکل زیر باشد :

۱ - مرور توصیفی

۲ - مرور تحلیلی

۳ - مرور انتقادی

و یا ترکیبی از اینها

۱ - مرور توصیفی

تنها به بازگو کردن کلی نوشتارها و پژوهشهای انجام گرفته ، با اشاره ای کوتاه به موضوع و یافته های عمده می پردازد .

نکته : توصیه نمی شود که مرور نوشتارها تنها جنبه توصیفی داشته باشد، بلکه بهتر آن است که از رویکرد تحلیلی یا انتقادی برای تهیه مرور نوشتارها استفاده شود .

۲- مرور تحلیلی

با دیدی علمی تر به بررسی نوشتارها و پژوهشهای مورد نظر می پردازد .
در این نوع مرور لازم است به جایگاه و تاثیر برخی نوشتارها و پژوهشهای موجود در کل حوزه مورد بررسی و نیز پژوهش در دست خود اشاره کرد .

۳ - مرور انتقادی

در این نوع مرور لازم است به جنبه های مثبت و نقاط ضعف احتمالی هر یک از متون و پژوهشهای مورد بررسی از نظر روش تحقیق ، روایی و پایایی ابزار گردآوری داده ها و مواردی از این قبیل توجه نمود .

ب) شناسایی منابعی که باید مرور شود

مراحل شناسایی به ترتیب عبارتند از :

۱ - مراجعه به منابع مقدماتی (دایره المعارف ها ، متون علمی تفصیلی و پایه ، مشورت با استادان راهنما و مشاور)

۲ - مراجعه به ابزارهای بازیابی اطلاعات (LISA-ISA-
Dissertation Abstracts-ERIC-Psychlit)

۳ - مراجعه به منابع دست اول

۳ - مراجعه به منابع دست اول

شامل :

- ۱ (گزارش طرحهای پژوهشی
- ۲ (پایان نامه های کارشناسی ارشد و دکترا
- ۳ (مقاله های پژوهشی و علمی
- ۴ (مقاله های مروری
- ۵ (مقاله های توصیفی و تحلیلی

(۱) گزارش طرح های پژوهشی

این نوع منابع که معمولا تعدادشان زیاد نیست ، حاصل یک کار پژوهشی جدی است که از بخشهای زیر تشکیل شده است :

- مقدمه
- پیشینه تحقیق
- روش پژوهش
- یافته ها
- بحث ، نتیجه گیری و پیشنهادات

۲) پایان نامه های کارشناسی ارشد و دکترا

پایان نامه ها نیز بخش های مشخصی همچون گزارش طرح های پژوهشی دارد . بخش مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش در پایان نامه ها نسبت به گزارش طرح های پژوهشی کاملتر است و آثار بیشتری را مورد بررسی و تحلیل قرار می دهد .

۳) مقاله های پژوهشی و علمی

بویژه مقاله هایی که مبتنی بر پایان نامه ها و طرح های پژوهشی است . مقاله های پژوهشی و علمی فشرده ای از یک کار پژوهشی می باشد و ساختاری تقریبا مشابه با پایان نامه و گزارش پژوهشی ، اما فشرده تر دارد .

۴) مقاله های مروری

این منابع در واقع ارزیابی و نقد منابع موجود در یک حوزه یا یک محدوده خاص می باشند . بهترین راه شناسایی سایر منابع مربوط و نیز افراد کلیدی در یک حوزه ، یافتن این گونه مقاله ها است .

۵) مقاله های توصیفی و تحلیلی

این گونه مقاله ها که معمولا نظریه خاصی را بیان می دارند و یا به انتقاد آن می پردازند ، می توانند در شناسایی دامنه موضوع مورد بررسی و نیز عناصر مرتبط با آن مورد استفاده قرار گیرند .

راههای یافتن آثار هسته و نویسندگان کلیدی

- ۱- منابعی را جستجو کرد که خود دارای بخش مرور نوشته ها و پیشینه باشند .
- ۲- شناسایی منابع مرتبط با هم از طریق مراجعه به نمایه نامه های استنادی
- ۳- مراجعه به صاحب نظران و درخواست کمک از آنها برای معرفی منابعی که احتمالاً می شناسند .
- ۴- مقاله های مروری (بهترین راه)

ج (چگونگی مطالعه و مرور نوشتارها

بدون شک لازم نیست منابعی را که برای مرور انتخاب شده اند تماما و از ابتدا تا انتها مطالعه کرد . چنانچه نوشتارها دارای چکیده اند باید چکیده ها را با توجه به جنبه هایی چون نوع و روش پژوهش ، ابزار گردآوری داده ها ، یافته ها و نتایج مطالعه کرد . در مورد تک تک نوشته ها و پژوهشها ، لازم است آنها را با پژوهش در دست انجام خود مقایسه کرده و وجوه تشابه و تمایز را مشخص کرد . این کار بدان علت صورت می گیرد تا از انجام یک پژوهش تکراری جلوگیری نماییم و یا وجوه متمایزو منحصر به فرد پژوهش خود را نسبت به سایر پژوهش ها مشخص کرد .

د) یادداشت برداری از مطالب مرور شده

لازم است نکات و اطلاعات مهمی را که باید در مرور نوشتارها گنجانیده شود، روی برگه ها یا کارتهای مخصوص یادداشت برداری، ثبت کرد. این یادداشت ها باید بر اساس موضوع خاص آنها و هدفی که از نوشتن آنها مورد نظر بوده است تنظیم گردد تا بعداً به راحتی بتوانند مورد استفاده قرار گیرند.

ه (ساختار مرور نوشتارها

پس از یادداشت برداری ، باید برگه های یادداشت را بر اساس آنچه که از پیش در نظر گرفته شده است تنظیم کرد ، یعنی بر اساس مقوله های موضوعی ، تاریخی ، و یا مکانی . این بهترین ساختار برای بیان جنبه های مختلف یک موضوع و آشنا ساختن خواننده با محدوده کار است .

و) سبک نگارش مرور نوشتارها

شیوه نگارش ، نباید بیان صرف و متوالی نام پژوهشگران مختلف و کارهای آنان باشد . بویژه ، جایز نیست که هر پاراگراف با نام نویسنده مورد بررسی آغاز شود . بهتر آن است که در ابتدای هر پاراگراف مبانی نظری مفهوم یا سؤال مورد نظر ارائه شود تا ذهن خواننده برای آشنایی با آثار در دست مرور آماده گردد .

نکاتی در مورد سبک نگارش مرورنوشتارها

- ۱- در مواردی که آثار پژوهشگران نتایج تقریباً مشابهی داشته است می توان همه آنها را در یک جمله کلی منعکس کرد .
- ۲- چنانچه یک یا چند پژوهش از برخی جنبه ها نسبت به سایر آثار برجسته تر است ، باید آنها را بطور جداگانه و با ذکر برجستگی یا تفاوت مورد نظر منعکس ساخت .
- ۳- شیوه نقل قول مستقیم و نیز شیوه استناد به نویسندگان و پژوهش های آنان باید به صورتی استاندارد و یکدست (یعنی براساس یکی از شیوه نامه های معتبر) ارائه گردد .

نمونه ای از شیوه های نقل قول مستقیم

(نام نویسنده ، سال نشر ، شماره صفحه)

چنانچه به یک اثر از یک نویسنده استناد شود : (حری ، ۱۳۷۷ ، ۳۵)

چنانچه به بیش از یک اثر از یک نویسنده استناد شود ، به ترتیب تاریخ نشر عمل می شود : (سلطانی ، ۱۳۶۵ ، ۲۴۸ ، ۱۳۷۱ ، ۳۹)

به همین شکل چنانچه به آثار نویسندگان مختلف استناد شود : (آزاد ، ۱۳۷۲ ، ۱۱ ؛ مهرداد ، ۱۳۷۳ ، ۱۱۴ - ۱۳۷۵ ، ۹۸ ؛ فرج پهلوی ، ۱۳۷۸ ، ۴۲)

چنانچه از شیوه فوق استفاده شود ، باید مشخصات کامل کتابشناختی آنها را در پایان مرورنوشتارها به ترتیب الفبایی نام خانوادگی و مطابق با استانداردهای یکی از شیوه نامه های معتبر اضافه کرد .

بازنگری نهایی مرورنوشتارها

در این مرحله باید با دیدی انتقادی عمل کرد . چند روز پس از نوشتن متن کامل ، مجدداً آن را مورد بررسی و انتقاد قرار می دهیم . وجود یک سیاهه وارسی (نکات مهمی که باید مورد توجه قرار گیرد) می تواند بسیار مؤثر باشد . توصیه می شود حاصل کار را به یکی از همکاران علاقمند و تیزبین خود بدهید تا از دید فرد دیگری نیز مورد بررسی قرار گیرد .

نتیجه گیری

مرورنوشته‌ها و پیشینه پژوهش یکی از مراحل مقدماتی و در عین حال اساسی در انجام پژوهش‌ها بویژه پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترا است. آنچه که مرورنوشته‌ها را منسجم و مفید می‌کند، وجود ساختاری مناسب و رویکردی انتقادی و تحلیلی است. توجه به هدف مرورنوشته‌ها و در دسترس داشتن یک سیاهه واریسی می‌تواند موفقیت آن را تضمین کند.

مراحل انجام مرورنوشتارها و پیشینه پژوهش (به طور خلاصه)

- ۱- مشورت با استادان راهنما و مشاور و برخی از صاحب نظران
- ۲- تعیین چارچوب و مراحل انجام مرورنوشتارها و پیشینه پژوهش
- ۳- تعیین نوع مرورنوشتارها
- ۴- شناسایی منابعی که باید مرور شود
- ۵- مراجعه به منابع دست اول
- ۶- مطالعه ، تحلیل و نقد نوشتارها ، و یادداشت برداری از مطالب مرور شده

مراحل انجام مرورنوشتارها و پیشینه پژوهش (به طور خلاصه) - ادامه

۷- دسته بندی یادداشت ها و مطالب بر اساس مقوله های مشخص

۸- نوشتن متن اصلی بر اساس یک ساختار مشخص و تقسیم بندی شده

۹- استنتاج از مطالعات گذشته و مرتبط کردن پژوهش های انجام شده با سؤالات ، فرضیه ها و هدف های تحقیق

۱۰- بازنگری نهایی مرورنوشتارها و ویرایش آن